

9.10.2003

CR
10.10.2003
ad 12/41/2002
010028:00/2002
Lau

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Lausuntonamme oikeusministeriön asettaman työryhmän osamietinnöstä ”Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio” (Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2003:5) toteamme kunnioittavasti seuraavaa:

Oikeusministeriön asettama työryhmä on tehnyt laajan ja tarpeellisen työn selvittäessään ihmiskauppaan, paritukseen ja prostituutioon liittyviä oikeudellisia kysymyksiä ja tehdessään ehdotuksen näitä kysymyksiä koskevista lainsäädäntötoimenpiteistä.

Työryhmä toteaa, että Suomen nykyllä lainsäädäntö ottaa heikosti huomioon kansainvälisiä sopimuksia, joihin Suomi on sitoutunut. Lisäksi rikoslaille on olemassa kansallista muutostarvetta. Työryhmä ehdottaakin siksi mm. uusia ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevia rangaistussäännöksiä, parituksen käsitteen laajentamista koskemaan markkinointia yhteystietoja välittämällä, erikseen törkeän parituksen rankaisemista ja pornografisiin esityksiin osallistumisen rinnastamista prostituutioon silloin kun kyse on alle 18-vuotiaista. Lisäksi työryhmä ehdottaa seksin ostamisen kriminalisointia.

Tampereen yliopiston naistutkimuksen laitos yhtyy työryhmän kannanottoon ja perusteluihin ihmiskaupan ja parituksen osalta, mutta seksin ostamisen kriminalisoinnin suhteen esitämme, että oston kriminalisointi tulisi rajata tilanteisiin, joissa olosuhteiden perusteella on syytä olettaa, että seksin myyjä on ihmiskaupan tai parituksen kohde.

Kysymys seksin ostamisen kriminalisoinnista osoittautui kiistanalaiseksi, laitoksen henkilökunnan näkemysten liikkua oston kriminalisoinnin totaalisesta kannattamisesta siitä tyystin pidättäytymiseen. Yllä oleva kanta on siten kompromissin tulos.

Lausunnossamme pohdimme 1) prostituution ja sen sääntelyn vaikutuksia suomalaiseen sukupuolikulttuuriin, 2) kommentoimme muutamia mietinnössä käytettyjä argumentteja koskien erityisesti seksin ostamisen kriminalisointia ja 3) esitämme toimenpide-ehdotuksia, jotka koskevat erityisesti prostituutiota harjoittavien naisten asemaa ja tukea, ennaltaehkäisevää työtä sekä tutkimustoimintaa. Arvioimme lakiesityksen mahdollisia ongelmakohtia ja ristiriitoja ensisijaisesti suhteessa prostituoitujen asemaan ja hyvinvointiin tietoisena siitä, että Suomen rajojen sisällä voimassa oleva laki koskettaa seurausvaikutuksiltaan suorimmin sellaisia seksityötä tekeviä naisia, jotka eivät ole Suomen kansalaisia.

1. Prostituution ja sen sääntelyn vaikutus suomalaiseen sukupuolikulttuuriin

Viimeisen kymmenen vuoden aikana prostituutio ja paritus ovat tulleet entistä ongelmallisemmaksi osaksi suomalaista seksuaali- ja sukupuolikulttuuria. Tähän on vaikuttanut yhtäältä Suomen lähialueiden maiden taloudelliset ongelmat, toisaalta Ruotsin prostituutiota koskevan lainsäädännön kiristyminen.

Kun EU:n ulkopuolelta tulevien työntekijöiden maahanmuutto ja työluvut ovat Suomessa tiukasti säänneltyjä, asettuu tilapäinen seksityö Suomessa mahdolliseksi vaihtoehdoksi erityisesti niille lähialueiden naisille, joilla ei tällä hetkellä ole kotimaissaan riittävää sosiaaliturvaa tai mahdollisuutta muuhun palkkatyöhön. Vaikka muut seksityöläiset (tarjoilijat, tanssijat) voivat saada Suomesta laillisesti työluvan, prostituutioon sellaista ei myönnetä. Seurauksena on se, että EU:n ulkopuolelta Suomeen tulevat naiset harjoittavat täällä prostituutiota laittomasti.

Vuonna 1998 Ruotsissa hyväksyttiin hallituksen esitys naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisista laeista. Prostituutio määriteltiin naisiin kohdistuvaksi väkivallaksi, joten osana lakipakettia oli myös seksin oston kriminalisointi naisten suojelemiseksi. Ruotsin lainsäädännön vaikutuksista on esitetty ristiriitaisia arvioita. Ilmeistä kuitenkin on, että katuprostituutio on vähentynyt samalla kun prostituutio on siirtynyt maan alle ja osin Ruotsin rajojen ulkopuolelle, myös Suomeen.

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen kietoutuneen prostituution vakiintumista ja normalisoitumista osaksi suomalaista yhteiskuntaa ei voida pitää toivottavana ilmiönä. Prostituutioon liittyvä sukupuolten eriarvoistaminen ja kaksinaismoralismi vaikuttaa negatiivisesti naisten asemaan. Seksinoston välilliset vaikutukset ovat haitallisia myös lasten asemaan perheiden ja yhteisöjen kautta. Siksi keinot prostituution rajoittamiseksi ovat tärkeitä sukupuolten välisen tasa-arvon lisäämisen kannalta. Näistä syistä lainsäädännöllisiä toimia voidaan pitää perusteltuina.

Koska yhteisymmärrys vallinneen suhteen, että prostituutiota ei voi lainsäädännöllä lakkauttaa, tulisi lakiesitystä arvioitaessa huomio kiinnittää ennen kaikkea siihen, millaisia vaikutuksia ehdotetulla lainsäädännöllä on erityisesti heikommissa asemassa olevien prostituoitujen asemaan. Tähän mennessä tuoreilla prostituutioon puuttuvilla lainsäädäntötoimilla on Suomessa saatu tahtomatta aikaan seuraavia varsin ongelmallisia tilanteita ja kehityskulkuja.

Vuoden 1999 ulkomaalaislain uudistuksessa seksin myyminen määriteltiin maastakarkoitusperusteeksi. Karkotetut menettävät myös rajoitetuksi ajaksi mahdollisuutensa saada viisumin Suomeen. Lakia on myös sovellettu käytäntöön, mutta sen käyttökelpoisuus erityisesti rajavalvonnassa on osoittautunut kyseenalaiseksi.

Sen sijaan kyseinen lainsäädäntö vahvisti parittajien asemaa, sillä prostituutiota harjoittavat naiset eivät voi enää ilmiäntä parittajia tai väkivalloin sellaiseksi pyrkiviä poliisille pelätessään aiheellisesti joutuvansa käännytetyiksi ja menettävänsä mahdollisuutensa saada jatkossa viisumin Suomeen. Viisuminsa jo menettäneet naiset joutuvat puolestaan kääntymään järjestäytyneen rikollisuuden puoleen saadakseen (väärennetyt tai lahjonnalla maksetut) matkustusasiakirjat päästäkseen palaamaan Suomeen. Samalla aiemmin yksin toimineet naiset joutuvat taloudellisesti riippuvaisiksi rikollisista.

Maasta käännytyksellä uhkailu ja kiristäminen tekevät prostituoiduista haavoittuvaisia parittajien kohtuuttomillekin vaatimuksille, erityisesti kun parittajan paljastuminen merkitsee prostituoidulle maastakarkotusta. Lisäksi prostituoituja ja heidän omaisiaan voivat uhata parittajien kostotoimenpiteet kotimaassaan.

Tällä hetkellä käytännöllisesti kaikki Suomessa työskentelevät venäläiset ja virolaiset prostituoidut tekevät keskusrikospoliisin mukaan töitä järjestäytyneen rikollisuuden alaisuudessa.

Itsenäisesti toimivien naisten toimintaedellytyksiä on heikentänyt myös katuprostituution kieltäminen kaupunkien järjestyssäännöissä ja nyttemmin myös tuoreessa järjestyslaissa. Tämä on edelleen vahvistanut parittajien asemaa asiakaskontaktien ja toimitilojen välittäjinä.

Näissä suhteissa vallitseva lainsäädäntö tuntuisi olevan ristiriidassa nyt esitetyn uuden lainsäädännön tavoitteiden kanssa, erityisesti mitä tulee parituksen vähentämiseen ja heikommassa asemassa olevien naisten suojelemiseen.

2. Seksin oston kriminalisoinnin mahdolliset vaikutukset

1) Ostajan tilanne

Ruotsin kokemusten mukaan seksin ostamisen kriminalisointi vähentää kokonaiskysyntää satunnaisostajien osalta. Vastaavan kysynnän vähenemisen voisi Suomessa ajatella vähentävän lähialueilta tuotujen/tulleiden naisten määrää. Se, että yhä harvempi nainen joutuisi tänne myymään seksiä, olisi parannus verrattuna nykyiseen tilanteeseen.

Ruotsin kokemukset osoittavat kuitenkin myös, että oikeudellisen näytön hankkiminen seksin ostosta on vaikeaa. Sekä kiinnijäämisen että erityisesti tuomion saamisen riski on ostajalle pieni tilanteessa, jossa myyjällä ja ostajalla on yhteinen intressi eikä tapahtunutta seksin myymistä pystytä näyttämään toteen. Jos Suomessa ei onnistuta tässä suhteessa keksimään toimivampia ratkaisuja, ei ole oletettavaa, että ostamisen tai sen yrittämisen kriminalisointi vähentäisi merkittävästi seksin kysyntää.

2) Parittajan tilanne

Jos ostamisen kieltö hankaloittaa parittamista ja tekee siitä vähemmän tuottoisaa liiketoimintaa (kuten osamietinnössä oletetaan), on todennäköistä, että parittajat siirtävät tappionsa prostituoitujen kannettavaksi kasvattamalla omaa osuuttaan tuloista. He voivat myös siirtää liiketoimensa suostumukseen perustuvasta prostituutiosta parempia tuottoja lupaavaan naiskauppaan joko pakottamalla prostituutioon jo ryhtyneitä naisia kohtuuttomuuksiin tai rekrytoimalla entistä enemmän naisia jo lähtökohtaisesti väärin perustein.

Ongelmallista on sekin, että oikeudessa parittajia vastaan eivät tule todistamaan sen paremmin asiakkaat kuin myyjätkään, jos molempia uhkaa tahoillaan tuomio ja rangaistuksena ostajille sakot tai myyjille maastakarkoitus ja siten ansiomahdollisuuden menetys sekä mahdolliset kostotoimet.

3) Prostituoidun tilanne

On vaikea hahmottaa kuinka oston kriminalisointi kohentaisi sellaisen naisen asemaa, joka jo harjoittaa prostituutiota. Erityisesti jos ostokielto raaistaa tuottojen vähenemistä kompensoivien parittajien toimintaa, prostituoitujen fyysinen ja psyykkinen koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus kärsivät entisestään.

Ruotsissa prostituoidut välttävät nykyisin ilmoittamasta heihin kohdistuvasta väkivallasta poliisille, koska he eivät halua poliisin kiinnittävän heidän työskentelynsä erityistä huomiota (esim. videovalvontaa) edes turvallisuussyistä, koska lisääntyvä poliisikontrolli karkottaa heiltä asiakkaat ja vaarantaa siten heidän toimentulonsa.

3. Toimenpide-ehdotuksia

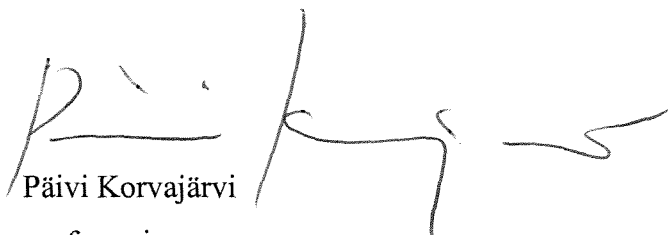
Prostituotuihin kohdistuvista rikoksista ilmoittaminen (mukaan lukien parittaminen ja ihmiskauppa) tulisi tehdä mahdollisimman yksinkertaiseksi ja naisille itselleen seurauksettomaksi. Niin kauan kun prostituotuna toimiminen on maasta käännetyksen peruste, naiset eivät voi hakea oikeutta itselleen jouduttuaan väkivallan, pakottamisen tms. kohteeksi.

Naisille tulisi myöntää oleskelulupa ainakin siksi ajaksi, kunnes he todistavat parittajiaan ja ihmiskauppiaitaan vastaan. Heille tulisi järjestää täksi ajaksi myös sosiaalisia tukipalveluita. Samoin todistajansuojelumekanismeja tulisi kehittää, jotta naisia voitaisiin suojella parittajien ja ihmiskauppioiden kostolta ja kiristykseltä.

Odotamme työryhmän osamietinnön toisen osan painottavan sekä prostituutiota ennalta ehkäisevää työtä että prostituoitujen parissa tehtävän työn tärkeyttä. Tässä korostuu erityisesti sekä ennaltaehkäisevän lähialueyhteistyön merkitys että Suomessa potentiaalsiin asiakkaisiin kohdistuva valistus. Jatkossa lainsäädännön ja muiden toimenpiteiden kehittämisessä huomio tulisi kiinnittää

siihen, kuinka seksityöntekijöiden ja kaupattujen naisten asemaa ja toimintakykyä voitaisiin vahvistaa.

Lisäksi pidämme välttämättömänä monipuolisen kaupallista seksiä koskevan tutkimuksen edistämistä. Erityisesti kaupallisen seksin ja naiskaupan välisiä kytköksiä tulisi selvittää.

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'P' followed by a series of loops and a horizontal line.

Päivi Korvajärvi

professori

laitoksen johtaja